

נאות דשא

לרבינו שמואל דב אשר בן רבינו מרדכי יוסף ליינער
עם רברבים עלי דשא

reuvenboshnack@gmail.com

לסוכות

בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל וגו', למען ידעו דורותיכם וגו' (ויקרא כג, מב-מג)¹. והנה לפי זה הטעם היה צ"ל חג הסוכות תיכף אחר חג המצות. אך הענין בזה, דאיתא בזוה"ק פרשת אמור (ח"ג דף קג ע"א)², כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, מאן דאיהו משרשא וגזעא קדישא דישראל איהו יתיב תחות צלא דמהימנותא. ולכן צוה השי"ת לעשות את חג הסוכות רק אחר ראש השנה ויוה"כ³, שהאדם מברר את עצמו⁴ אז כפי כחו מזה נעשה צלא דמהימנותא⁵, היינו השילוב משני שמות הוי' אדנ"י, כי סוכה הוא בגי' של שני השמות⁶. וביאור הענין, כי איתא בזוה"ק (זוהר חדש ח"א דף עה ע"ב⁷ ועי' שער הכוונות דרוש ד דיוה"כ)⁸, שמאלו תחת לראשי (שיר השירים ב, ו)⁹, דא יוה"כ, וימינו תחבקני, דא סכות דאיתער ימינא, ודא אברהם. היינו שאברהם אבינו ע"ה היה הראשון אשר חידש זה השם אדנ"י, כדאיתא בגמרא (ברכות ז ע"ב)¹⁰ מיום שברא הקב"ה כו" עד שבא אבינו ע"ה וקראו

¹ ויקרא פרק כג (מב) בבפלת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות:

(מג) למען ידעו דורותיכם כי בסלות הושבתתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני יהנה אלהיכם: זוהר כרך ג (ויקרא) פרשת אמור

ועל דא כתיב כל האזרח בישראל ישבו בסוכות כל מאן דאיהו משרשא וגזעא קדישא דישראל ישבו בסוכות תחות צלא דמהימנותא, ומאן דליתיה מגזעא ושרשא קדישא דישראל לא יתיב בהו ויפוק גרמיה מתחות צלא דמהימנותא, כתיב (הושע יב) כנען בידו מאזני מרמה, דא אליעזר עבד אברהם, ות"ח כתיב ארור כנען, ובגין דזכה כנען דא לשמשא לאברהם כיון דשמש לאברהם יתיב תחות צלא דמהימנותא זכה למיפק מההוא לטייא דאתלטייא ולא עוד אלא דכתיב ביה ברכה דכתיב (בראשית כד) ויאמר בא ברוך יי, מאי קא מיירי, דכל מאן דיתב תחות צלא דמהימנותא אחסין חירו ליה ולבנו לעלמין ואתברך ברכתא עלאה ומאן דאפיק גרמיה מצלא דמהימנותא אחסין גלותא ליה ולבנו דכתיב וילחם בישראל וישב ממנו שבי:

³ אף שלפי הטעם הפשוט שחג הסוכות ילך אחרי פסח, מכיון שהוא בא על הניסים אחרי יצאת מצרים, מלמד הזוהר שצריך לזכות לשם ישראל, לפי משכתב הזוהר, יושבים בסוכה רק מי משיש שורש ישראל, ולכן הברור בנקודה הזאת בא אחרי ראש השנה יום כפור, שמגלה עמציזות של הנשמה. "כי אנו עמך ואתה אלקינו וכו"⁴ סוגאית הברורים היא סוגיא גדולה בדברי רבינו בפרט ובקבלה ובחסידיזם איזביצא בכלל. מילת הברור מתאר התהליך איך עולם ואדם באים על ידי תיקון דרך עובדת השם. עיין לעיל בערב יום הכפורים שברינו מסביר איך הימים של ראש השנה עד יום הכפורים (על פי דברי האריז"ל) הם ימי ברור.⁵ מענין איך רבינו מסיר שהברורים עושה את צלא דמינותא.⁶ ידוע שיש כמה שמות לקב"ה, והם מורים על הנהגתו בעולם, איך אנו מחווים את השפעתו ואיך הוא מסביר בדברי תורה ונביא את הנהגתו.⁷

⁸ שער יום הכפורים דרוש ד

בענין התפילות דיוה"כ הנה למעלה בענין ר"ה ולמטה בענין חג הסוכות נתבאר ענין זה בארוכה האמנם קיצור הדברים הוא כי בר"ה ועד יוה"כ הוא בחי' שמאלו תחת לראשי וממוצאי יוה"כ עד ח' חג עצרת הוא וימינו תחבקני ובח' עצרת הוא הזווג כי בט' ימי תשובה נשלמה הנסירה כמו שנת"ל בדרוש כל האוכל ושותה בט' כו' בענין דרוש הנסירה כי בערב יוה"כ ננסר הוד ויסוד ומלכות דנוקבע ובעת הנסירה ניתנין כל הדינין שבאחורי ז"א בנוק' ואח"כ שמאלו דז"א מחבקה למתק דיני האחוריים אשר בה כי אין הדינין נמתקין אלא ע"י מקורם ושרשם.⁹ שְמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני:

¹⁰ תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ז עמוד ב

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא אדון, עד שבא אברהם וקראו אדון, שנאמר: אוימר אדני (אלהים) במה אדע כי אירשנה. אמר רב: אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם, שנאמר: בועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנונוי והאר פניך על מקדשך השמים למען אדני. למענך מבעי ליה! אלא - למען אברהם שקראך אדון. ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו? - שנאמר: גפני ילכו והנחותי לך. ואמר רבי יוחנן משום

אדון כר', א"ר אף דניאל נענה אלא בזכות אברהם, שנאמר (דניאל ט, יז) והאר פניך על מקדשך השמים למען אדני- למען אברהם שקראך אדון¹² כו'. ולהבין למה לא נענה דניאל אלא בזכות אברהם. אך דאיתא בגמרא (פסחים נ ע"א)¹³, לא כעולם הזה עולם הבא, בעולם הזה נכתב בי-ה ונקרא באדני ולעולם הבא נכתב בי"ה ונקרא בי"ה. היינו כי בעולמות העליונים לא נמצא שם שום הסתרה ומסך המבדיל, כדאיתא במדרש (בראשית רבה פרשה מט, ז) ¹⁴אין עורף למלאכים, המה רואים בבהירות את השם הו" ב"ה שהוא היה הוה ויהיה, רק בזה העולם השפל הרכיב השי"ת נשמה מן עליונים והגוף מן התחתונים, והנשמה נקראת הלב, כדאיתא במדרש (ילקוט שמעוני תהלים רמז תתנו)¹⁵ שהנשמה היא בחדרי חדרים, ולנגדה אין שום הסתרה רק כמו בעולם המלאכים, וזהו נכתב בי"ה. אולם לאשר

¹¹ דניאל (ט, יז) ועתה | שמע אלהינו אלת תפלת עבדך ואל תחנוני והאר פניך על מקדשך השמים למען אדני:

¹² ברכות ז ב א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם וקראו אדון שנאמר (בראשית טו, ב) ויאמר אדני (אלהים) במה אדע כי אירשנה. אמר רב אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם שנא' (דניאל ט, יז) ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוני והאר פניך על מקדשך השמים למען אדני למענך מבני ליה אלא למען אברהם שקראך אדון:

¹³ תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נ עמוד א
אמר רבי אחא בר חנינא: לא כעולם הזה העולם הבא; העולם הזה, על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת. לעולם הבא - כולו הטוב והמטיב. ושמו אחד, מאי אחד, אטו האינדא לאו שמו אחד הוא? - אמר רב נחמן בר יצחק: לא כעולם הזה העולם הבא; העולם הזה - נכתב ביו"ד ה" ונקרא באל"ף דל"ת, אבל לעולם הבא כולו אחד - נקרא ביו"ד ה", ונכתב ביו"ד ה". סבר רבא למדרשה בפירקא. אמר ליה ההוא סבא: לעלם כתיב, רבי אבינא רמי: כתיב, טזה שמי לעלם, וזה זכרי לדר דר. אמר הקדוש ברוך הוא: לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"א, ונקרא אני באל"ף דל"ת.

כלומר העיקר הבדל בין עולם הזה לעולם הבא הוא בהשגת אלקות.

¹⁴ בראשית רבה מט ז ויפנו משם האנשים (בראשית יח, כב), הָדָא אַמְרַת אִין עֵרְף לַמְלָאכִים. (בראשית יח, כב): וַיֵּלְכוּ סֹדְמָה וְאַבְרָהָם עוֹדְנָו עִמָּד לְפָנֵי ה', אָמַר רַבִּי סִימּוֹן תַּקֵּן סוֹפְרִים הוּא זָה, שֶׁהַשְּׂכִינָה הַיְתֵה מִמֶּתְנֵת לְאַבְרָהָם.

¹⁵ילקוט שמעוני תהלים - פרק קג - רמז תתנו
אמר רבי יוחנן משום רשב"י מאי דכתיב פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה, כנגד מי אמר שלמה זה הפסוק, לא אמרו אלא כנגד דוד אביו שדר בה' עולמות ואמר שירה, דר במעי אמו ואמר שירה שנאמר ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו, יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה שנאמר ברכו ה' מלאכיו גבורי כח וגו' ברכו ה' כל צבאיו וגו' ברכו ה' כל מעשיו, ינק משדי אמו ואמר שירה שנאמר ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו, אמר ר' אבהו שעשה לה דדין במקום בינה, וטעמא מאי, א"ר יהודה אמר רב שלא יסתכל בערוה, רב הונא אמר כדי שלא יינק ממקום הטנופת, וראה מפלתן של רשעים ואמר שירה שנאמר יתמו חטאים מן הארץ וגו', הסתכל ביום המיתה ואמר שירה שנאמר ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד, מאי משמע, אמר רבה בר שילא מסיפא דענינא דכתיב תסתיר פניך יבהלון תוסף רוחם יגועון ואל עפרם ישובון. שמעון בר עוקבא ואמרי לה רב שמן בר עוקבא הוה שכיח קמיה דר' שמעון בן פזי דהוה מסדר אגדתא קמיה דרב יהודה, א"ל מאי דכתיב וכל קרבי את שם קדשו, א"ל בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת ב"ו וכו' (כדלעיל). והיינו דקאמרה חנה ואין צור כאלהינו. הני ה' ברכי נפשי כנגד מי אמרן דוד, לא אמרן אלא כנגד הקב"ה והנשמה. הקב"ה מלא כל העולם כלו אף הנשמה מלאה כל הגוף כלו. הקב"ה טהור אף הנשמה טהורה. הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף הנשמה יושבת בחדרי חדרים. הקב"ה רואה ואינו נראה אף הנשמה רואה ואינה נראית. הקב"ה זן את כל העולם כלו אף הנשמה זנה את כל הגוף. תבוא נשמה שיש בה חמשה דברים הללו ותשבח להקב"ה שיש בו חמשה דברים הללו. הנפש סובלת את הגוף והקב"ה סובל את עולמו. הנפש מבלה את הגוף והקב"ה מבלה את עולמו. הנפש יחיד בעולמו. הנפש אינה אוכלת ושותה והקב"ה אינו אוכל ושותה. הנפש למעלה בגוף והקב"ה למעלה בעולמו. הנפש אינו יודע מקומה והקב"ה ברוך כבוד ה' ממקומו. מעשה באחד ששאל לר"ג באיזה מקום הקב"ה נתון, א"ל איני יודע, א"ל זה חכמתכם שאתם מתפללים לפניו בכל יום ואין אתם יודעים מקומו של הקב"ה אמר לו שאלת דבר שהוא רחוק שלשת אלפים וחמש מאות שנה הריני אומר לך דבר שהוא נתון לך אצלך ביום ובלילה אמור באיזה מקום נתון לך, א"ל אמור, א"ל הנפש היא נתונה אצלך אמור לי היכן נתונה, א"ל איני יודע, א"ל תיפח רוחיה דההוא גברא, ומה דבר שוהוא נתון אצלך ביום ובלילה אינך יודע היכן הוא נתון, ואתה אומר לי על דבר שהוא רחוק ממנו (מט) ג' אלפים וחמש מאות שנה, א"ל יפה אנו עושין שאנו משתחוים למעשה ידינו שאנו רואים בכל שעה, א"ל מעשה ידיכם אינם רואין אתכם והקב"ה רואה למעשה ידינו ומעשה ידינו אינם רואין אותו דכתיב כי לא יראני האדם וחי:

הגוף מן התחתונים, ויש כמה הסתרות שעי"ז בל יוכל האדם לראות מפורש השם י"ה, לזה צריך האדם לשם אדני, היינו שימסור כל רצונותיו להשי"ת כמו עבד שמבטל כל רצונו לאימת שזהו ענין זה השם.¹⁶ ולאשר כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו וחפץ חסד הוא, לזה כאשר האדם מוסר את עצמו להשי"ת כעבד לרבו, אז השי"ת ג"כ מרכין את עצמו כביכול אל האדם, ובוקע את מסך המבדיל. מעט עד שיוכל האדם לראות ג"כ מפורש בהאור של השם י"ה, וזהו ענין השילוב של אלו שני השמות דייקא, כי השם אדני"י שהאדם מבטל רצונותיו כעבד לאדון מזה יזכה ג"כ להאור של שם י"ה, וכאשר המה משולבים יחד זאת נקרא צלא דמהימנותא.

וזה חידש אברהם אבינו ע"ה, כי עד אברהם אבינו ע"ה היה נקרא השי"ת עליון, שלא היה ניכר שום כבוד שמים בזה העולם, כמש"כ (בראשית כד, ז) ¹⁷ ד' אלקי השמים אשר לקחני מבית אבי וגו', וכפירש"י ז"ל¹⁸ שם שהיה רק אלקי השמים, כי לאשר הדורות שהיו קודם שבא אברהם אבינו ע"ה התפשטו¹⁹ א"ע מאוד ולא רצו לצמצם ולבטל א"ע לרצון השי"ת, לזה היה הקב"ה מתעלה ומתרומם מזה העולם לבל יוכלו לראות האור, כדאיתא במדרש (תנחומא נשא טז)²⁰ עיקר שכינה בתחתונים, חטא כו' עד כי עלה לרקיע השביעי, עד שבא אברהם אבינו ע"ה והרעיש את העולם. כי האדם צריך לצמצם את עצמו ולבטל את עצמו לרצון השי"ת כעבד לאדונו, ועי"ז יוכל להמשיך את השי"ת מכתרא לאדונו כו', עד שגם בזה העולם יהי ניכר מפורש הכבוד שמים, וכמש"כ (בראשית כד, ג) ²¹ ואשביעך בד' אלקי השמים ואלקי הארץ וגו' וכפירש"י ז"ל²² שם. וכדאיתא במדרש (שם) בא אברהם אבינו ע"ה והוריד את השכינה וכו' עד היכן, עד שזכו במתן תורה למש"כ (תהלים יח י) ²³ ויט שמים וירד, שהרכין הקב"ה שמים ושמי שמים כו'. ולזה נקרא זה השם בזוה"ק (רעיא מהימנא ח"ג דף רכג ע"א) שכינתא תתאה.²⁴

ואל תשכחי כל גבמוליו. א"ר אבא אם יטול אדם פונדא ויתן פיה למטה המעוות נופלות, והאשה הזאת פיה נתון למטה ואין הולד נופל כאדם שנתון [בספינה] בתוך המים, הבהמה הזאת מהלכת על ארבע וולד במעיה והולד בשמור במעיה והאשה מהלכת על ב' ואעפ"כ הולד שמור הוא ואל תשכחי כל גמוליו:

¹⁶ כלומר שם אדנות

¹⁷ בראשית כד (ז) יְדוּדְךָ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ מוֹלְדוֹתַי וְאֲשֶׁר דִּבְרָתִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מַלְאָכָו לְפָנֶיךָ וְלָקַחְתָּ אֶשָׁה לְבְנִי מֵשָׁם:

¹⁸ רש"י לבראשית כד ז ה' אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי. ולא אמר "ואלהי הארץ", ולמעלה אמר ואשביעך וגו' אמר לו עכשו הוא אלהי השמים ואלהי הארץ, שנהרגותיו בפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי היה אלהי השמים ולא אלהי הארץ, שלא היו באי עולם מפירים בו ושמו לא היה רגיל בארץ:

¹⁹ עיין בית יעקב ספר הזמנים הגדה של פסח ענין חמץ

²⁰ ויהי ביום פלות משה. רב אומר, כל מקום שהוא אומר ויהי, דבר חדש הוא. ורבי שמעון אומר, כל מקום שהוא אומר ויהי, דבר שהיה נפסק להרבה ימים וחרז לקמות שהיה. זה שאמר הכתוב: באתי לגני אחותי פלה (שה"ש ה, א). אמר רבי שמואל בר נחמן, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, נתאנה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים. ברא את האדם וצוה אותו ואמר לו: מכל עץ הגן אכל תאכל, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו (בראשית ב, טז-ז). ועבר על צויו. אמר ליה הקדוש ברוך הוא, כך הייתי מתאנה שיהא לי דירה בתחתונים כמו שיש לי בעליונים, ודבר אחד צייתי אותך ולא שמרת אותו. מיד סלק הקדוש ברוך הוא שכינתו לרקיע הראשון. מנין, דכתיב: וישמענו את קול ה' אלהים מתהלך בגן (שם ג, ח). כיון שעברו על הצו, סלק שכינתו לרקיע הראשון. עמד קין והרג להבל, מיד סלק שכינתו לרקיע שני כו'. אמר הקדוש ברוך הוא, שבעה רקיעים בראתי, ועד עכשו יש רשעים לעמד בה. מה עשה. קפל את כל הדורות הראשונים הרשעים והעמיד אברהם. כיון שהעמיד אברהם, גל מעשים טובים, ירד הקדוש ברוך הוא מן רקיע שביעי לששי. עמד יצחק ופשט צוארו על גבי המזבח, ירד מששי לחמישי כו' (שם). עמד משה והורידה לארץ, שנאמר: ירד ה' על ה' סיני (שמות יט, כ). וכתיב: באתי לגני אחותי פלה (שה"ש ה, א). אימתי, כשהוקם המשכן.

²¹ בראשית כד ג ואשביעך ביהוה אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא-תקח אשה לבני מבנות הפנעני אשר אנכי יושב בקרבך:

²² עיין לעיל רש"י לבראשית כד ב)

²³ תהילים יח י ויט שמים וירד וערפל תחת רגליו:

²⁴ ודוד, אתעביד עני, חסיד, ועבד. הדא הוא דכתיב, (תהלים 19) תפלה לדוד הטה אדני אזנך ענני כי עני ואביון אני. שמרה נפשי כי חסיד אני. הושע עבדך אתה אלהי הבוטח אליך. אתעביד עני לתרעא דמלכא, דאתמר בה, (תהילים כ"א:י"ז) אדני שפתי תפתח. אדני הי"ל, אתעביד עני לתרעא דהיכלא דמלכא. ומה כתיב. הטה אדני אזנך ענני ודא שכינתא תתאה. דאיהו אדני לקבלא צלותין ולמשמע לון. כדכתיב, (תהילים כ"ב:ב"ה) כי לא בזה ולא שקץ ענות עני ולא הסתיר פניו ממנו ובשנעו אליו שמע.

וזהו דאיתא בגמרא (ברכות ז ע"ב)²⁵ אף דניאל לא נענה כו, לאשר כי בעת החורבן בית המקדש היה נקרא ג"כ השי"ת עליון, היינו שהתרומם שכינת עוזו למעלה מעלה כידוע. וע"ז התפלל דניאל והאר פניך וגו' למען אדנ"י, היינו מאחר שאברהם אבינו ע"ה קראך אדון, ועי"ז המשיך אותך כביכול לזה העולם עד שנעשה השילוב משני השמות, ולזה כאשר ח"ו בל תאיר פניך על מקדשך השמם מה תעשה לשמך הגדול, היינו השילוב שהו', כי בעולם העליון אין מהצורך לזה השם אדנ"י, לאשר עומדים שמה תמיד בבהירות כנ"ל, והעיקר של בריאת העולם הי' רק בכדי שע"י יהי' נעשה השילוב הנ"ל, שאברהם אבינו ע"ה היה הראשון אשר עשה השילוב משני השמות, וזהו הנקרא צלא דמהימנותא. וזהו דאיתא בזוה"ק כי בסוכות איתער ימינא ודא אברהם. וזהו דאיתא כי מאן דאיהו משרשא וגזעא דישראל²⁶ איהו יתיב תחות צלא דמהימנותא. כי בראש השנה ויוה"כ נקרא ג"כ השי"ת עליון, כמש"נ בעניני ראש השנה. ועי"ז שישראל מצמצמין²⁷ ומבררים אז את עצמם, עי"ז השי"ת נמשך ג"כ אצלם, ונעשה השילוב משני השמות שזהו צלא דמהימנותא²⁸ בגי' סוכה.

²⁵ עיין לעיל

²⁶ כל אחד כהולך בדרך אבותיו, שהיא למשיך השכינה למטה. שהוא ענין האבות, והמשכן והמקדש. עיין רמב"ן על תורה הקדמה לספר שמות.

²⁷ להשתמש בשם אדנות הוא לצמצם את עצמו כדי שאור שהשם יאיר, יכולינו לצוף איך השם יתברך מהוה, את העולם, ואיך שהוא היה הוה ויהיה, דרך צמצומו.

²⁸ דרך עבודה כזה, בורא צל של אמונה, לראות אור השם הו"ה דרך צמצומו שששים, איך הוא בורא ומהוה דרך קריאת שהוא אדון על חיינו.